

Alapjogi jogesetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága¹

MOHÁCSI MÁTÉ

In the recent period, several judgments adopted by the European Court of Human Rights in respect to Hungary bore significance beyond the context of the particular case at issue. Notably, the Court delivered a Chamber judgment which is important in that it applied – but also tempered, eventually arriving at a different conclusion – the principles laid down in a recent Grand Chamber judgment concerning the Internet service providers' liability for user-generated comments. Important issues were also raised by other cases concerning, respectively, secret intelligence gathering by the Anti-Terrorism Task Force, the suspension of pension disbursement during civil-service employment, and the power of the President of the National Judicial Office to reassign cases to courts other than the territorially competent ones. The Court also examined the 2002 blockade of the Erzsébet bridge in Budapest, a restriction on attending religious ceremonies during house arrest, as well as the right to a court when the claim falls within the ambit of ecclesiastical law.

As regards important cases against other countries, they concerned, as a matter of example, a refinement of the principles applicable whenever a criminal conviction is based on a witness statement which could not be directly examined by the trial court, as well as secret surveillance measures, allegedly forced labour required from prisoners of pensionable age and implications of the right to free elections for parties representing national minorities.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) által az elmúlt időszakban Magyarország vonatkozásában hozott ítéletek közül több is az adott ügy tényállásán túlmutató, nagy jelentőségű határozat volt. Így például a blogszolgáltatók kommentekért viselt felelősségével kapcsolatban hozott ítélet, amely nem sokkal az ugyanilyen tárgyú nagykamarai ítéletet követően az abban foglaltakat rögtön árnyalni kívánta, és azzal eltérő következtetésre jutott. Hasonlóan jelentős témaként merült fel a nemzetbiztonsági célú titkos megfigyelések kérdésköre, valamint – a szabály széles társadalmi réteget érintő jellege miatt – a nyugdíj és munkabér egyidejű folyósítását kizáró szabály vizsgálata. A Bíróság állást foglalt továbbá az Országos Bírósági Hivatal elnökének ügyáthelyezési jogkörével és az Erzsébet híd 2002-es „elfoglalásával” kapcsolatban. Esetjogi szempontból új és izgalmas kérdéseket is vizsgált a Bíróság az elmúlt időszak magyar ügyeiben: így például első ízben foglalkozott a házi őrizet és a

¹ Az e tanulmányban közöltek kizárólag a tájékoztatást és a figyelemfelkeltést célozzák, nem tekintendők hivatalos állásfoglalásnak vagy hivatalos közlésnek és semmilyen formában nem kötik az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

vallásszabadság gyakorlásának összefüggéseivel, és egy meglehetősen megosztott ítéletben vizsgálta a bírósághoz fordulás jogának érvényesülését egy olyan esetben, ahol a hazai jog nem ismerte el az érvényesíteni kívánt igényt polgári jogként.

A más államokat érintő ügyek közül a bíróságon meg nem hallgatott tanúk vallomására épülő büntetőügyekben vizsgálandó szempontokat továbbgondoló és a titkos megfigyelésekkel kapcsolatos ügyek, valamint a börtönben nyugdíjas korúak számára előírt munka kényszer jellegét vizsgáló és a kisebbségi pártok szabad választásának jogát érintő ítéletek érdemelnek kiemelés.

Magyarország elleni ügyek

A bírósághoz forduláshoz való jog

A *Károly Nagy*-ügyben² egy tisztségéből 2005-ben fegyelmi úton eltávolított református lelkész fordult a Bírósághoz azt sérelmezve, hogy a magyar bíróságok megtagadták tőle a református egyházzal szembeni igénye érdemi vizsgálatát. A kérelmező ugyanis a fegyelmi felfüggesztése idejére járó juttatása iránt munkaügyi pert indított, azzal érvelve, hogy egyházi szolgálata a munkaviszonnyal esik egy tekintet alá. A pert azonban a munkaügyi bíróság megszüntette, mivel úgy találta, hogy a kérelmező lelkészi szolgálatára az egyházi jog szabályai vonatkoznak, így állami bíróságnak a perre nincs joghatósága. Ezt követően a lelkész kártérítési igényt érvényesített a református egyházzal szemben, ezúttal a polgári törvénykönyv rendelkezéseire hivatkozva. Az elsőfokú bíróság a kérelmező keresetét azon az alapon utasította el, hogy a felek közötti megállapodás nem polgári jogi természetű volt. A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet azzal az érveléssel hagyta helyben, hogy a kérelmezőt a lelkészi szolgálatra a gödöllői egyházközség választotta meg, tehát nem a Magyar Református Egyházzal állt jogviszonyban. A jogerős ítéletet a Legfelsőbb Bíróság végül hatályon kívül helyezte és a pert – a Pp. 157. § a) pontja és 130. § (1) bekezdésének a) pontja alapján – a bíróságok joghatóságának hiánya miatt megszüntette.

A strasbourgi eljárás során előkérdésként merült fel, hogy alkalmazható-e az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: Egyezmény) 6. cikke olyan körülmények között, amikor a hazai bíróságok több ízben megállapították, hogy a kérelmező által érvényesített igény nem polgári jogi természetű. A Kormány ezzel összefüggésben hivatkozott az Alkotmánybíróság 32/2003 (VI. 4.) AB (tehát a kérelmező elleni fegyelmi eljárást megelőzően meghozott) határozatára is, amely kimondta, hogy „az egyház szolgálatában álló személynek is Alkotmányban biztosított joga van arra, hogy amennyiben az állami jogszabályok szerint került sor az alkalmazására, akkor az állami bíróságok az alkalmazásával kapcsolatos jogvitát elbírálják”, azonban „egyetlen egyház belső szabályainak érvényre juttatására sem lehet állami kényszert igénybe venni.”

2 *Károly Nagy v. Hungary*, no. 56665/09, 1 December 2015 (az ítélet még nem végleges)

A Bíróság mindazonáltal úgy ítélte meg, hogy a felek nem tártak elé olyan hazai bírósági esetjogot, amelyből már a bírósági eljárások megindítása időpontjában egyértelműen kiviláglott volna a polgári jogi szabályoknak a kérelmező esetében történő alkalmazhatatlansága. Az Alkotmánybíróság említett határozata mögött meghúzódó tényállást nem találta a vizsgált ügygel kellőképpen hasonlónak. Mindebből azt a következtetést vonta le, hogy a perek megindításakor a kérelmező legalábbis bizonyos eséllyel érvelhetett polgári joga létezése mellett, igénye valós és komoly, polgári jogi természetű jogvita tárgyát képezte. Ezért (többségi szavazattal) megállapította az Egyezmény 6. cikkének alkalmazhatóságát.

Az ügy érdemét illetően pedig (úgyszintén többségi szavazattal) arra az álláspont-ra helyezkedett, hogy a hazai bíróságok – bár joghatóságuk hiányát állapították meg – tulajdonképpen megvizsgálták a kérelmező igényét az általa felhívott polgári jogi szabályok tükrében, s éppen e szabályok elemzése folytán jutottak arra a következtetésre, hogy a kérelmező és a Magyar Református Egyház közt nem állt fenn polgári jogi jogviszony. A kérelmező igényének el nem bírálása tehát nem valamiféle egyházi immunitáson vagy hasonló eljárásjogi akadályon alapult, hanem az irányadó anyagi jogi szabályokból következett. Az pedig, hogy egyházi jogi szabályok kikényszerítésére adott esetben nincs mód állami bíróság előtt, nem ellentétes a 6. cikk előírásaival, mivel ilyen esetben nincs szó a hazai jogszabályok által elismert jogot érintő jogvitáról. A Bíróság tehát úgy találta, hogy a kérelmező igényének el nem bírálása nem sértette az Egyezmény 6. cikkét.

A határozat szavazati arányai és a hozzá fűzött különvélemények meglehetősen érdekes helyzetre világítanak rá: hétből három bíró nem értett egyet a 6. cikk alkalmazhatóságát érintő többségi döntéssel, másik három pedig az ügy érdemi kimenetelét illetően foglalt el a többségitől eltérő álláspontot. A 6. cikk alkalmazhatóságának kimondása és ezzel együtt megsértésének meg nem állapítása tehát pusztán egyetlen bíró, Paul Lemmens álláspontját tükrözi.

A törvény által létrehozott bírósághoz való jog

Az Országos Bírósági Hivatal elnökének ügyáthelyezési – időközben 2013. július 31-ével megszűnt – jogkörével volt kapcsolatos a *Miracle*-ügy,³ amelynek tárgya egy közbeszerzési kiírással összefüggő kártérítési per Budapestről Zalaegerszegre történt átirányítása volt. A panaszos cég az Egyezmény 6. cikkére hivatkozással azt sérelmezte, hogy az ügyében eljáró, az OBH elnöke által kijelölt bíróságok nem voltak függetlenek és pártatlannak, törvény által létrehozottnak minősíthetők. Hasonló tartalmú panaszát az Alkotmánybíróság 3123/2013. (VI. 24.) AB határozatával elutasította, lényegében azért, mert az alkotmányjogi panasz benyújtási határidejét nem a pert végző soron lezáró kúriai ítélettől, hanem az eljáró bíróságot kijelölő OBH elnöki döntés időpontjától számította, s így a panasz elkésztetnek minősült. Bár az Alkotmánybíró-

3 *Miracle Europe Kft. v. Hungary*, no. 57774/13, 12 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

ság később az Alaptörvénybe és az Egyezmény 6. cikkébe ütközőnek találta az eljáró bíróság OBH elnöki kijelölését lehetővé tevő szabályokat [lásd a 36/2013. (XII. 5.) AB határozatot], e döntés hatálya nem terjedt ki a már végbement ügyáthelyezésekre, s így a kérelmező számára nem jelentett orvoslást.

Ami a panaszos elkésett alkotmányjogi panaszát illeti, a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett: nem volt előre látható, hogy az eljáró bíróság kijelöléséről való döntést az Alkotmánybíróság az eljárás egészének tisztességességétől kötelezően elkülönítendő kérdésként fogja kezelni, ezért nem róható fel a kérelmezőnek e jogorvoslati út ki nem merítése.

Az ügy érdemét illetően a Bíróság osztotta az Alkotmánybíróság korábban (a Bíróság esetjogára figyelemmel kialakított) álláspontját, amely szerint „egy, az általános illetékességi szabályok szerint eljáró bíróság helyett egy adott ügycsoport ügyeinek egy másik bíróság illetékességébe történő áthelyezése csak abban az esetben egyeztethető össze az Egyezménnyel, ha annak anyagi jogi és eljárásjogi szabályait, illetve előfeltételeit átlátható, előre rögzített, világos, objektív paraméterek felhasználásával rögzíti a törvényhozó, amely nem (vagy csak minimálisan) hagy teret a diszkrecionális jogkörnek, és ahol a tényleges döntés meghozatala a független, pártatlan bírósági rendszer saját intézményei révén történhet.” Figyelembe véve egyebek közt, hogy az 58/2012. (IX. 17.) OBT határozat megalkotásáig nem szabályozta semmilyen objektív kritérium az eljáró bíróságok kijelölését (ráadásul az ott lefektetett elvek a szóban forgó ügyre már nem voltak hatással), továbbá hogy az OBH elnöki tisztség a Velencei Bizottság szerint nem tekinthető a bírósági öngazgatás körébe tartozó intézménynek, a Bíróság úgy találta, hogy az ügyben nem teljesültek a fent említett feltételek. Az eljáró elsőfokú bíróság Egyezménybe ütköző kijelölését a későbbi jogorvoslatok (fellebbezés, felülvizsgálat) sem orvosolhatták. Azt pedig, hogy az Alkotmánybíróság 36/2013. (XII. 5.) AB határozata megállapította ugyan a szabályozás alkotmányellenességét, de erre vonatkozóan mégsem vont le általános érvényű jogkövetkezményt, a Bíróság nem találta összeegyeztethetőnek az Egyezményben rögzített jogok hatékony védelmének követelményével.

Mindezek alapján kimondta, hogy a kérelmező cég ügyét nem „törvény által létrehozott” bíróság tárgyalta, ennél fogva sérültek az Egyezmény 6. cikkében rögzített jogai.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

A *Szabó and Vissy* ügyben⁴ az Eötvös Károly Intézet két munkatársa fordult a Bírósághoz, azt kifogásolva, hogy a Terrorrelhárítási Központ (TEK) számára a rendőrségi törvény (Rtv.) 7/E. § (3) bekezdésében biztosított megfigyelési jogkör sérti az Egyezmény 8. cikkében biztosított jogaikat. A TEK ugyanis 2011-ben történt létrehozásakor titkos információgyűjtésre is felhatalmazást kapott, egyrészt bűnüldözési célból, bizonyos speciális bűncselekmények kapcsán fennálló feladatkörével összefüggésben

4 *Szabó and Vissy v. Hungary*, no. 37138/14, 12 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

[lásd Rtv. 7/E. § (2) bek.], másrészt pedig nemzetbiztonsági célból a terrorizmus elleni küzdelem és a Magyarország területén kívül bajba jutott magyar állampolgárok segítése érdekében [lásd Rtv. 7/E. § (3) bek.]. Míg az első esetben titkos információgyűjtésre csak bűncselekmény gyanúja esetén kerülhet sor, és bizonyos cselekmények végzése bírói engedélyhez kötött (így pl. a magánlakásban történtek vagy elektronikus hírközlési szolgáltatás útján továbbított kommunikáció tartalmának megfigyelése technikai eszközök segítségével), a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtésre ennél jóval megengedőbb szabályok vonatkoznak.

Ez utóbbi körülmény miatt a panaszosok 2012-ben alkotmányjogi panaszt is előterjesztettek, kifogásaik döntő többségét azonban az Alkotmánybíróság 32/2013. (XI. 22.) AB határozatával elutasította. Egyetlen tekintetben adott helyt panaszuknak, nevezetesen alkotmányossági követelményként rögzítette, hogy az igazságügyért felelős miniszter a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtést engedélyező határozatát indokolni köteles. E nagyrészt sikertelen alkotmányjogi panaszt követően az Eötvös Károly Intézet munkatársai Strasbourghoz fordultak.

A Bíróságnak először a panasz befogadhatósága tárgyában kellett állást foglalnia. E körben emlékeztetett a titkos megfigyelésekkel kapcsolatos esetjog áldozati státusszal kapcsolatos, legutóbb a *Roman Zakharov*-ügyben⁵ összegzett tételeire. Eszerint, bár a bíróságnak általában véve kívül esik a hatáskörén, hogy *in abstracto* vizsgáljon nemzeti jogszabályokat, titkos megfigyeléssel kapcsolatos ügyekben az érintettség igazolásához elegendő az is, ha fennáll az elméleti lehetősége annak, hogy a kérelmező megfigyelés célpontja lehet. S mivel csak a megfigyelés elméleti lehetőségének igazolása szükséges, a Bíróság ilyen ügyekben végső soron mégis magát a megfigyelésre lehetőséget adó jogszabályt vizsgálja, s nem annak gyakorlati megvalósulását. A Bíróság vizsgálódásának szigorát azonban az is befolyásolja, hogy hazai szinten rendelkezésre álltak-e a potenciális megfigyeléssel kapcsolatos jogorvoslati lehetőségek, és ha igen, mennyire tekinthetők hatékonyak.

Az adott ügyben a Bíróság megállapította, hogy a vitatott szabályozás tulajdonképpen bármely Magyarországon tartózkodó személy kommunikációjának megfigyelését lehetővé teszi. Figyelemmel volt továbbá arra is, hogy az Alkotmánybíróság a kérelmezők alkotmányjogi panaszának érdemi vizsgálatával tulajdonképpen elismerte személyes érintettségüket. Emiatt, s a szóba jöhető hatékony jogorvoslati utak teljes hiánya miatt a Bíróság elfogadta a kérelmezők érintettségét, áldozati státuszát.

Az ügy érdemét illetően elsőként azt rögzítette, hogy a felek nem vitatták: a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény által a TEK számára lehetővé tett, külső engedélyhez kötött titkos információgyűjtési módok (lakás titokban történő átkutatása, az ott történtek megfigyelése, postai küldemények és elektronikus kommunikáció ellenőrzése, számítástechnikai eszköz vagy rendszer útján továbbított vagy azon tárolt adat megismerése) beavatkozást jelentenek a 8. cikk által biztosított jogokba. Nem volt vitatott az sem, hogy a szabályozás legitim célra – a nemzetbiztonság védelmére,

5 *Roman Zakharov v. Russia* [GC], no. 47143/06, 4 December 2015

bűncselekmények megakadályozására – irányul. Az alkalmazott eszközök arányosságát kellett tehát vizsgálni, és az ügýtípus sajátosságai miatt az arányossággal szoros összefüggésben került értékelésre a törvényben meghatározottság követelménye is.

Ez utóbbi követelménnyel összefüggésben az előreláthatóság, a megfigyelésre okot adó körülmények meghatározottságának minősége vetett fel kérdéseket. A Bíróság rögzítette, hogy az előreláthatóság követelménye a titkos megfigyeléssel kapcsolatos ügyekben nem jelenti azt, hogy az államnak részletes listában kellene rögzítenie valamennyi helyzetet, amely megfigyelés elrendelésére adhat okot. Azonban a hatóságok mozgástere sem lehet korlátlan; a vonatkozó szabályozásnak világosan ki kell jelölnie e mozgástér határait és gyakorlásának módját. Azt azonban, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény értelmében az információgyűjtés engedélyezésére irányuló előterjesztésnek elegendő csupán az „érintettek körére” utalnia, a Bíróság túlságosan tág felhatalmazásnak találta. Semmi nem utalt ugyanis például arra, hogy a hatóságoknak igazolniuk kellene az érintett személyi kör és egy esetleges terrorista fenyegetés közötti összefüggés fennálltát. Kétségekre adott okot, hogy ilyen körülmények között a szabályozás végső soron nagyszámú érintett korlátlan megfigyelésére is módot teremthet.

A Bíróság kifejtette továbbá, hogy a „demokratikus társadalomban való szükségesség” hagyományos feltételét ilyen ügyekben szigorúbban kell értelmezni. Egy titkos megfigyelési intézkedésnek egyrészt – általánosságban véve – a demokratikus intézmények védelme érdekében, másrészt pedig – konkrét értelemben – egy adott egyedi művelet sikeréhez is „feltétlenül szükségesnek” kell lennie („*strict necessity*”). A Bíróság a magyar szabályozást illetően arra a megállapításra jutott, hogy e „feltétlenül szükséges” fennállásának elemzését semmi nem írja elő vagy garantálja. Az Alkotmánybírósággal ellentétes álláspontra helyezkedve rámutatott arra is, hogy nem valósul meg a titkos információgyűjtés végrehajtó hatalomtól független ellenőrzése sem, hiszen maga az engedélyezés miniszteri hatáskörbe tartozik, az Országgyűlés részéről felügyeletet gyakorló Nemzetbiztonsági Bizottság jelentései nem nyilvánosak, és egyedi panaszok kivizsgálása – akár a Bizottság, akár az alapvető jogok biztosa által – már csak azért sem biztosított, mert nem írja elő semmilyen szabály a megfigyeltek utólagos értesítését megfigyelésük tényéről, ennek hiányában pedig panaszt sem tehetnek. Az ellenőrzés kérdésköre kapcsán kifejtette továbbá, hogy a strasbourgi esetjog megkívánja a titkos információgyűjtést engedélyező szerv végrehajtó hatalomtól való függetlenségét vagy az utólagos független (leginkább bírósági) felülvizsgálatot – sőt, bizonyos esetekben (pl. a médiát érintő intézkedésekkor) akár az előzetes bírói engedélyt is.

Mindezekre a körülményekre figyelemmel a Bíróság az Egyezmény 8. cikkébe ütközőnek találta az Rtv. 7/E. § (3) bekezdésében a TEK számára biztosított jogkört.

Vallásszabadság

A *Süveges*-ügy⁶ tárgya az ún. „tescós rabló” elleni büntetőeljárás és a vele szemben alkalmazott kényszerintézkedések vizsgálata volt, különös jelentőségét azonban az adja, hogy ez volt az első eset, amelyben a Bíróságnak az Egyezmény 9. cikke által biztosított jogok házi őrizet alatti érvényesülése kapcsán kellett állást foglalnia.

A kérelmező ellen, aki foglalkozására nézve katolikus hittanár, 2005-ben indult büntetőeljárás. Ekkor elrendelték előzetes letartóztatását is, amely első ízben 2005 júniusától 2008. május végéig, majd – egy közbeeső szabadságvesztés-büntetés kitöltése után – 2011 februárjától 2012 februárjáig tartott. Ez utóbbi időpontban az előzetes letartóztatás a maximális törvényi időtartam eltelte miatt megszűnt, és a kérelmező házi őrizetét rendelték el. Miután szállásadójának egy idő után terhessé vált ez a helyzet, 2013 januárjában Süveges maga kérte, hogy a bíróság a házi őrizet végrehajtásának helyéül egy kempinget jelöljön ki. Mivel azonban ez az elhelyezési mód télvíz idején károsná kezdett válni a kérelmező egészségére nézve, a bíróság hamarosan újból a korábbi lakást jelölte ki a kényszerintézkedés végrehajtási helyéül. A kérelmező végül csak két januári hetet töltött a kempingben, s az orvosi vizsgálatok szerint nem érte egészségkárosodás. Később, 2015 júliusában a másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte a kérelmezőt életfogytiglani szabadságvesztéssel sújtó elsőfokú ítéletet és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. Az ügy jelenleg első fokon, a kérelmező pedig újból előzetes letartóztatásban van.

A kérelmező számára házi őrizetének ideje alatt nem engedélyezték a vasárnapi miselátogatást. Ez a Bíróság szerint vitán felül beavatkozást jelentett vallásszabadságába, ám figyelemmel volt arra is, hogy a tilalomban döntő szerepet játszott az, hogy a panaszos az erre vonatkozó kérelmét a felkeresni kívánt templom megjelölése nélkül, igen tág időkeretekre vonatkozóan terjesztette elő, s a hazai bíróságok szerint a kérelemnek ilyen módon való helyt adás ellenkezett volna a kényszerintézkedés céljával. Rámutatva, hogy a miselátogatás ellehetetlenülése a kérelmező enyhébb kényszerintézkedési forma alá helyezésével is összefügg (hiszen előzetes letartóztatottként lehetősége lett volna arra, hogy a fogvatartási intézményben vegyen részt a szentmisén), a Bíróság összességében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a kérelmező vallásszabadságába történt beavatkozás nem volt aránytalan, az nem sértette az Egyezmény 9. cikke szerinti jogainak lényegi tartalmát.

Ami az egyéb panaszokat illeti, a Bíróság a házi őrizet kempingben való végrehajtását nem találta az Egyezmény 3. cikkébe ütközőnek, tekintettel egyebek közt arra, hogy azt a panaszos maga kérte és csak rövid ideig tartott. A kérelmező eljárási jogainak állítólagos sérelmével kapcsolatos, valamint a családtagok meglátogatására biztosított elégtelen számú lehetőség miatt előterjesztett [az 5. cikk (4) bekezdésére, valamint a 8. cikkre támaszkodó] panaszokat a Bíróság úgyszintén alaptalannak minősítette. A büntetőeljárás elhúzódása és az előzetes letartóztatás tartama kapcsán megállapította viszont az 5. cikk (3) bekezdésének és a 6. cikk (1) bekezdésének sérelmét.

⁶ *Süveges v. Hungary*, no. 50255/12, 5 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

A véleménynyilvánítás szabadsága

Miután a Nagykamara 2015 júniusában a *Delfi*-ügyben⁷ az Egyezményvel összhangban állónak találta egy hírportál elmarasztalását az oldalon megjelent felhasználói kommentek miatt, az ott kialakított elveket a Bíróság egy hasonló témájú magyar ügyben tette először próbára – végül a *Delfi*-vel ellentétes döntésre jutva.

A *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt.* ügy⁸ egy olyan cég által indított perrel volt kapcsolatos, amely több ingatlanközvetítő honlapot is üzemeltetett, fogyasztóvédelmi szempontból meglehetősen kifogásolható módszerekkel. E cégről a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete blogján „Újabb etikátlan üzleti magatartás a neten” címmel bejegyzés jelent meg. A blogbejegyzéshez fűzött kommentek közül kettő a következő kitételeket tartalmazta: „két szemét ingatlanos oldal”, illetve „Benkő Sándoros, sunyi szemét, lehúzó cég”. Később az Index Tékozóló Homár blogja is beszámolt az ügyről „A tartalomszolgáltatók elítélik az ingatlanbazar.comot” cím alatt. Ez utóbbi blogbejegyzéshez az egyik kommentelő a következő megjegyzést fűzte: „azért az ilyenek szarjanak sünt és költsék az összes bevételüket anyjuk sírjára, amíg meg nem döglenek”. A cég pert indított a blogoldalakat üzemeltető kérelmezőkkel szemben, s a bíróságok helyt is adtak a keresetnek, megállapítva: míg a kérelmezők által közzétett blogbejegyzések beilleszthetők a szabad véleménynyilvánítás keretei közé, az azokhoz kapcsolódó kommentek megsértették a felperes cég jóhírnevét. Mivel pedig e jogsértő hozzászólásoknak a kérelmezők teret adtak, ezért nem mentesülhetnek a közlések jogsértő jellegéből fakadó objektív jogkövetkemény, nevezetesen a jogsértés megállapítása alól. 19/2014. (V. 30.) AB határozatával az Alkotmánybíróság elutasította a kérelmezők alkotmányjogi panaszát. Ezt követően elmarasztalásuk miatt az Egyezmény 10. cikkének megsértésére hivatkozva a Bírósághoz fordultak.

A Bíróság emlékeztetett rá, hogy a kialakult esetjog határozott különbséget tesz a jogi személyek kereskedelmi hírnevének és a természetes személyek személyhez fűződő jogainak védelme között, amely arra vezethető vissza, hogy az emberi méltóság sérelme a jogi személyek esetében nem merülhet fel. Mindenesetre úgy találta, hogy nem szükséges előkérdésként döntenie arról: a cég adott esetben alappal hivatkozhatott volna-e az Egyezmény 8. cikkére jóhírnevének sérelme kapcsán. A Bíróság számára elegendő volt az, hogy a hazai bíróságok álláspontja szerint megvalósult a felperes cég személyhez fűződő jogainak sérelme – erre a kiindulási alpra hagyatkozva lehetőséget látott arra, hogy megvizsgálja: a bíróságok az Egyezménynek megfelelően súlyozták-e egymással szemben a kérelmezők 10. cikk alatti, és a felperes cég 8. cikk szerinti jogait.

Ennek eldöntéséhez a Bíróság – a *Delfi*-ügyben lefektetett szempontok mentén – számos tényezőt elemzett.

7 *Delfi AS v. Estonia* [GC], no. 64569/09, ECHR 2015 – lásd az Acta Humana 2015/5. számában található összefoglalót

8 *Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete and Index.hu Zrt. v. Hungary*, no. 22947/13, 2 February 2016 (az ítélet még nem végleges)

A kommentek kontextusa vonatkozásában rámutatott, hogy az alapjukul szolgáló blogbejegyzések két nagy ingatlanközvetítő portál félrevezető és ügyfélkárosító gyakorlatáról írtak, azok közléséhez tehát közérdek fűződött. Nem nélkülözték továbbá a tényalapot és nem irányultak sértő hozzászólások provokálására sem. A kérelmezők mint blogtulajdonosok egymástól igen különböző szervezetek, lévén egyikük egy nagy, üzleti alapokon álló hírportál üzemeltetője, másikuk pedig internetes tartalomszolgáltatók nonprofit önszabályozó szakmai testülete. Különbözőségük ellenére azonban a hazai bíróságok a kommentek kiváltásában játszott esetleges szerepüket egyáltalán nem vizsgálták.

A kommentek tartalmát illetően a Bíróság hangsúlyozta, hogy a *Delfi*-ügytől eltérően itt nem volt szó gyűlöletbeszédet vagy erőszakra való felhívást megvalósító megnyilvánulásokról. Vulgáris hozzászólások voltak ugyan, de ez önmagában nem döntő körülmény, már csak azért sem, mivel a stílus a véleménynyilvánítás részeként a strasbourgi gyakorlat szerint védelmet élvez. A Bíróság szerint az internetes kommunikáció sajátosságait figyelembe véve az adott környezetben ez a stílus nem volt különösebben kirívónak tekinthető, s ez a körülmény árnyalja, gyengíti a közlések sértő jellegét.

A kommentekért viselt felelősség szempontjával kapcsolatban a Bíróság egyrészt arra mutatott rá, hogy a hazai bíróságok egyáltalán nem vizsgálták a bejegyzések eredeti szerzőinek esetleges felelősségre vonhatóságát. Másrészt annak az álláspontjának adott hangot, hogy a kérelmezők tevékenysége, ideértve a kommentfelület-biztosítást is, egy sajátos újságírói tevékenységnek minősíthető, amely az Egyezmény ítélkezési gyakorlatában fokozott védelmet élvez. Ezzel a fokozott védelemmel a hozzászólások „terjesztése” miatt viselt voltaképpen objektív felelősségük nem egyeztethető össze.

A kérelmezők és a sértett cég eljárásával kapcsolatban a Bíróság kiemelte, hogy a cég bármiféle egyéb lépés megtétele nélkül rögtön bírósági pert indított, a kérelmezők pedig, amint értesültek a cég kifogásáról, megtették a módjukban álló lépéseket a jogsértés megszüntetésére. Ez utóbbi ténynek azonban nem volt jelentősége, hiszen a cég által indított perben a bíróságok objektív mércét alkalmaztak és nem vizsgálták a felek magatartását.

A kommenteknek a sértett cégre gyakorolt következményeit illetően a Bíróság azt emelte ki, hogy mivel már egyébként is folyamatban voltak ellene fogyasztóvédelmi eljárások, a blogbejegyzésekhez fűzött hozzászólások a cég üzleti hírnevét legfeljebb mérsékelten befolyásolhatták. Akárhogyan is, a hazai bíróságok nem szenteltek semmiféle figyelmet annak, hogy vajon a kommentek elérték-e egy károkozást megvalósító súlyossági szintet.

A kérelmezőket érintő következmények vonatkozásában az ítélet arra helyezte a hangsúlyt, hogy bár a kérelmezőket nem terhelte kártérítési kötelezettség, a lényeg mégis inkább az, hogy a velük szemben alkalmazott objektív felelősségi mérce „dermesztő hatást” gyakorolhat az internetes szólásszabadságra.

Összességében a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a *Delfi*-ügyhöz hasonló helyzetekben (gyűlöletbeszédet vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetést

megvalósító hozzászólások kapcsán) ugyan indokolt lehet a kommentnek felületet biztosító szolgáltató felelősségre vonása, a jelen ügy azonban ilyen tényállási elemeket nem vetett fel. Abból pedig, hogy a magyar bíróságok merev megközelítése kizárt bármiféle mérlegelést, magától értetődően fakadt a következtetés, hogy nem valósult meg a kérelmezők 10. cikk alatti, és a felperes cég 8. cikk szerinti jogainak az Egyezménynek megfelelő összevetése. A Bíróság ennél fogva megállapította, hogy a kérelmezők elmarasztalása sértette az Egyezmény 10. cikkében biztosított jogait.

A gyülekezés szabadsága

A *Budaházy*-ügyben⁹ a Bíróság a 2002-es hídfoglalást és Budaházy György ennek nyomán történő felelősségre vonását vizsgálta. Ismeretes, hogy 2002. július 4-én reggel Budaházy György és társai a szavazócédulák (értelmezésük szerint küszöbön álló) megsemmisítése ellen tiltakozva autóikkal lezárták az Erzsébet hidat, ezzel jelentős és kiterjedt fennakadást okozva a felszíni közlekedésben. A demonstrációt a rendőrség délelőtt 11 óra tájban oszlatta fel, a forgalom dél körül állt helyre. A Pesti Központi Kerületi Bíróság másnap 50 ezer forintos szabálysértési bírságot szabott ki Budaházyra rendzavarás miatt. 2003 májusában ezen felül 5000 forintos parkolási bírsággal is sújtották, majd 2008 júniusában közérdekű üzem működésének megzavarása miatt 30 nap közmunkára ítélték. Ez utóbbi ítéletet a másodfokú bíróság helybenhagyta, majd 2009 decemberében a Legfelsőbb Bíróság is fenntartotta hatályában.

A Bíróságnak tehát nem a tüntetés feloszlatásáról, hanem a kérelmező azzal összefüggésben történt későbbi felelősségre vonásáról kellett véleményt alkotnia az Egyezmény 11. cikkének tükrében.

Kiindulópontként arra mutatott rá, hogy a kérelmezők tévedésben voltak a szavazócédulák megsemmisítésének időpontját illetően, emiatt pedig valójában nem állt fenn olyan körülmény, amelyre az egyedüli adekvát válasz az azonnali tüntetés lett volna. Ráadásul nem tanúsítottak semmiféle rugalmasságot vagy együttműködési készséget a közlekedés résztvevőivel szemben – sokkal inkább a hatóságok voltak azok, akik meglehetősen toleranciát tanúsítva órákon keresztül túrték a blokádot. Figyelemmel arra is, hogy a hazai bíróságok nemcsak büntetőjogi szempontból, hanem a gyülekezés Egyezményben biztosított szabadságával összefüggésben is alaposan mérlegeltek az eseményeket, a Bíróság nem látott okot arra, hogy megkérdőjelezze a mérlegelés eredményét: nevezetesen azt, hogy a kérelmező által okozott fennakadás túlment azon a határon, ami a békés gyülekezés jogából következett volna. Erre és az enyhe büntetőjogi jogkövetkezményekre figyelemmel a Bíróság úgy találta, hogy Budaházy György felelősségre vonása nem sértette az Egyezmény 11. cikkét.

⁹ *Budaházy v. Hungary*, no. 41479/10, 15 December 2015 (az ítélet még nem végleges)

A megkülönböztetés tilalma

A *Fábián*-ügy¹⁰ kérelmezője amiatt fordult a Bírósághoz, mert a nyugdíjtörvény 2013-as módosítását követően felfüggesztették nyugdíja folyósítását közalkalmazotti jogviszonya fennállása idejére. Az Egyezmény 14. cikkére, valamint az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkére hivatkozással azt sérelmezte, hogy mindez hátrányos és indokolatlan megkülönböztetést jelent a magánszférában dolgozókhöz képest, akikre a nyugdíj és a munkabér együttes folyósításának tilalma nem vonatkozik.

A Bíróság megállapította, hogy voltaképpen két megkülönböztető jellegű bánásmód határolható el az ügyben: egyrészt a különböző típusú közszolgálati jogviszonyban állók közti, másrészt pedig a közszférában és a magánszférában foglalkoztatottak közti megkülönböztetés.

Ami az első viszonyt illeti, a Bíróság rámutatott, hogy a nyugdíj folyósításának – a közpénzekből való kétszeres részesülés megszüntetésével indokolt – szüneteltetése nem vonatkozik valamennyi, a közszférában szolgálatot teljesítő személyre, így például a miniszterek és polgármesterek is mentesülnek a szabály alól. E megkülönböztetésre a Kormány semmiféle indokkal nem szolgált.

A megkülönböztetés mellett szóló legfőbb kormányzati érv az volt, hogy a munkaviszonyban álló, így jövedelemmel rendelkező személyek részére nem indokolt egyidejűleg nyugdíjat is fizetni, hiszen a nyugdíj a munkából származó jövedelem pótlására szolgál. A Bíróság a kérelmező helyzetét ebből a szempontból a magánszférában dolgozókéval is összehasonlíthatónak találta – hiszen a kormányzati érvelést alapul véve rájuk is ugyanúgy igaz, hogy munkavégzésből származó jövedelem mellett a nekik fizetett nyugdíj felesleges közkiadás.

Mivel a Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Kormány semmiféle objektív és észszerű igazolását nem adta a megkülönböztető bánásmódnak egyik csoporttal összefüggésben sem, megállapította az Egyezmény sérelmét.

Más államokat érintő fontosabb ügyek

A kínzás tilalma

A *Cătălin Eugen Micu v. Romania* ügyben¹¹ az Egyezmény 3. cikkének sérelmére történő hivatkozással előterjesztett panasz kapcsán a Bíróság arról fejtette ki az álláspontját, hogy milyen kötelezettségek terhelik a börtönhatóságokat a fertőző betegségekben (így különösen tuberkulózisban, hepatitisben, és HIV-fertőzésben vagy AIDS-ben) szenvedő fogvatartottak kapcsán. A kérelmező konkrét panasza egyebek közt azt kifogásolta, hogy fogva tartása során hepatitis C vírussal fertőződött, és nem részesült ennek kapcsán megfelelő orvosi kezelésben.

10 *Fábián v. Hungary*, no. 78117/13, 15 December 2015 (az ítélet még nem végleges)

11 *Cătălin Eugen Micu v. Romania*, no. 55104/13, 5 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

A konkrét panasz kapcsán a Bíróság végül nem állapított meg egyezményértést, mivel nem találta kellően igazoltnak, hogy a panaszos megfertőződése fogva tartásának ideje alatt, az állami hatóságok valamely tevőleges kötelezettségének elmulasztásával összefüggésben történt. Hangsúlyozta azonban, hogy kívánatos lenne, ha a fogvatartottak – intézménybe fogadásukat követő észszerű időn belül – részesülhetnének a fertőző betegségekre vonatkozó ingyenes szűrésben. Ez a konkrét esetben is megkönnyítette volna annak tisztázását, hogy a panaszos a börtönben fertőződött-e meg, vagy csak a betegség diagnosztizálása esett a szóban forgó időszakra.

A kényszermunka tilalma

A *Meier v. Switzerland* ügy¹² kérelmezőjének panasa abban állt, hogy bár betöltötte a reá irányadó nyugdíjkorhatárt, mégis elvárták tőle, hogy fogvatartottként munkát végezzen, ellenkező esetben szankciókkal kellett számolnia. Mindebben az Egyezmény 4. cikkének sérelmét látta. Megjegyzendő, hogy ez volt az első ügy, ahol a Bíróságnak ilyen témában kellett állást foglalnia.

Döntése meghozatalakor a fő kérdés az volt, hogy vajon a kérelmezőtől elvárt munka – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) kényszer- vagy kötelező munkáról szóló 29. számú egyezményében szereplő fogalomnak is megfelelő – kényszermunkának minősült-e, avagy olyan munkának, amelyet „az 5. cikk rendelkezéseinek megfelelően eszközölt letartóztatás folyamán általában megkövetelnek”.¹³ Ennek elemzésekor a Bíróság figyelemmel volt a következő szempontokra. Egyrészt, hogy a megkövetelt munkavégzés célja a fogvatartottak napi ritmusának strukturálása és a hosszú ideig tartó szabadságvesztés káros hatásainak semlegesítése volt. Másrészt, hogy a követelmények a fogvatartottak életkorához, egészségi állapotához, fizikai képességeihez alkalmazkodtak. Harmadrészt, hogy a fogvatartottak munkájukért fizetésben részesültek. Negyedrészt pedig azt, hogy a kérdéskör szabályozása terén az államokat széles mérlegelési mozgástér illeti meg – még annak ellenére is, hogy az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az európai börtön szabályokról szóló ajánlásából az az értelmezés is levezethető, hogy a nyugdíjkorhatárt betöltött fogvatartottakat fel kell menteni a munkavégzési kötelezettség alól.

Mindent összevetve a Bíróság úgy értékelte a konkrét helyzetet, hogy az Egyezmény 4. cikkének szempontjából a kérelmezőtől megkövetelt munka nem minősült „kényszer- vagy kötelező munkának”.

A tisztességes eljáráshoz való jog

A *Schatschaschwili v. Germany* ügyben¹⁴ a Bíróság Nagykamarája pontosította az arra vonatkozó esetjogot, hogy milyen szempontok mentén kell vizsgálni a tárgyalás tiszt-

12 *Meier v. Switzerland*, no. 10109/14, 9 February 2016 (az ítélet még nem végleges)

13 Lásd az Egyezmény 4. cikk (3) bekezdésének a) pontjában foglalt kivételt

14 *Schatschaschwili v. Germany* [GC], no. 9154/10, 15 December 2015

tességességét, ha büntetőügyben a bíróság által meg nem hallgatott tanú vallomása alapján születik elmarasztaló ítélet. Az *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* ügyben¹⁵ a Nagykamara már kidolgozott korábban egy erre vonatkozó tesztet, ez azonban nem adott választ minden felmerülő kérdésre, és további pontosítása vált szükségessé.

Az ügy tényállási háttere röviden: a kérelmezőt rablás és kényszerítés büntette miatt kilenc és fél év szabadságvesztésre ítélték. Az elkövetett bűncselekmények egyike kapcsán a vád nagyrészt a két sértettől még a nyomozati szakban felvett vallomáson alapult. A bírósági szakban mindössze ezen vallomások felolvasására került sor, mivel a sértettek időközben külföldre, Lettországba távoztak és az elszenvedett nagy megázkódtatásra hivatkozva megtagadták az újabb vallomástételt.

2014 áprilisában a Bíróság egy kamarája arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ügyben nem sérült az Egyezmény 6. cikke. A kérelmező indítványa nyomán az ügy a Nagykamara elé került.

Annak eldöntésére, hogy sértette-e az Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdését, valamint a (3) bekezdés d) pontját a tanúk közvetlen bírósági meghallgatásának, esetleges vádlotti keresztkérdésekkel való szembesítésének hiánya, a Bíróságnak lényegében az *Al-Khawaja and Tahery* ügyben kidolgozott tesztet kellett alkalmaznia. Eszerint három szempontot kell mérlegre tenni: egyrészt, hogy a tanú személyes meghallgatásának elmaradása mögött kellő ok húzódott-e meg; másrészt, hogy a tanúvallomás szolgált-e az elítélés kizárólagos vagy döntő alapjául; harmadrészt pedig azt, hogy a tanú személyes meghallgatásának hiányát ellensúlyozták-e megfelelő eljárási garanciák vagy intézkedések. A szempontok tehát adottak voltak, de a közöttük fennálló viszonyokat a Nagykamarának pontosítania kellett.

Azt ugyanis a Bíróság egyértelműnek találta, hogy ha az első és második kérdésre igenlő a válasz (tehát a tanú személyes meghallgatása jó okkal maradt el, de a tanúvallomás perdöntő jellegű), akkor vizsgálni kell a harmadik szempontot is. Az azonban nem volt világos, hogy ugyanígy elemezni kell-e mindhárom szempontot, ha az első két kérdés közül valamelyikre a válasz nemleges; valamint az sem, hogy az említett szempontokat milyen sorrendben kell vizsgálni.

A Bíróság az első szempontot illetően arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tanú személyes meghallgatásának kellő indok hiányában történő elmaradása önmagában még nem elegendő az Egyezmény sérelmének megállapításához, de az indok megléte vagy hiánya nagy súllyal esik a latba az eljárás egészének tisztességességére vonatkozó mérlegeléskor, és a kellő ok hiánya adott esetben akár át is billentheti a mérleg nyelvét az egyezményesértés megállapításának irányába.

Ezt követően a Bíróság azt a kérdést járta körül, hogy akkor is meg kell vizsgálni a tanú személyes jelenlétének hiányát ellensúlyozni hivatott eljárási elemek megfelelőségét, ha az adott tanú vallomása az ügy szempontjából nem bírt perdöntő jelentőséggel. A Nagykamara úgy ítélte meg, hogy mivel az alapvető cél az eljárás egészében vett

15 *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* [GC], nos. 26766/05 and 22228/06, ECHR 2011

tisztességességének biztosítása, a Bíróságnak akkor is vizsgálnia kell az ilyen ellensúlyok létét, ha nem egészen világos, hogy az adott bizonyítási eszköznek a nemzeti bíróság milyen súlyt tulajdonított, azt perdöntőnek ítélte-e meg. Előfordulhat ugyanis, hogy bár a tanúvallomás nem volt önmagában perdöntő („*sole or decisive*”), mégis jelentős súllyal esett a latba a mérlegelésnél és a közvetlenséget, kontradiktórius megvizsgálást nélkülöző figyelembe vétele hátrányos helyzetbe hozta a védelmet. Minél nagyobb a tanúvallomás súlya, annál komolyabb eljárási ellensúlyokra van szükség a tárgyalás tisztességességének megőrzéséhez.

Ami a szempontok vizsgálatának sorrendjét illeti, a Bíróság a tanúvallomás bizonyítékként történő befogadása mellett szóló kellő indok meglétét előkérdésnek minősítette, tekintettel arra, hogy csak a tanúvallomás figyelembe vétele esetében lehet vizsgálni, hogy annak az eljáró bíróság milyen súlyt tulajdonított, és hogy voltak-e a közvetlenség hiányát megfelelően ellensúlyozó eljárási elemek. Főszabály szerint tehát az *AlKhawaja*-teszt eredeti sorrendjében kell vizsgálni az ott felsorolt szempontokat. Mivel azonban a vizsgálat célja az eljárás egészében vett tisztességességének biztosítása, bizonyos körülmények között helyénvaló lehet valamilyen a főszabálytól eltérő sorrend követése, különösen, ha a szempontok valamelyike döntő jelentőségűnek tűnik.

Az irányadó elvek pontosítását követően a Nagykamara az adott ügyben a következőket állapította meg. Az eljáró bíróságnak kellő indoka volt arra, hogy a tanúvallomásokot a közvetlenség elvétől eltekintve a tárgyalás anyagává tegye, mivel több irányú próbálkozásai ellenére sem sikerült elérnie még azt sem, hogy a lettországi bíróságok hallgassák meg a tanúkat. Mivel ők voltak az egyedüli szemtanúk, vallomásuk döntő jelentőséggel bírt. A német bíróság ennek megfelelően nagy gondossággal vizsgálta is az általuk szolgáltatott bizonyíték megbízhatóságát. A Bíróság megítélése szerint azonban még ez a gondosság sem bizonyult elegendőnek. A hatóságoknak ugyanis lehetőségük lett volna a nyomozás során is arra, hogy védőt rendeljenek ki a kérelmező számára és a védő jelenlétében hallgassák ki a tanúkat – ez valamelyest biztosította volna a védelem számára a kereszkérdezés lehetőségét. Ez a lépés azonban a gyorsaság érdekében elmaradt, a tanúk vallomását nyomozási bíró vette ki, s az így felvett vallomást kevésbé szigorú feltételek mellett is a későbbi tárgyalás anyagává lehetett tenni. Végző soron tehát a kérelmezőnek nemhogy a bíróság előtt, de még a nyomozási szakban sem volt lehetősége arra, hogy a tanúk állításait kétségbe vonja, hozzájuk kérdéseket intézzon. Emiatt a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a tárgyalás egészében véve nem felelt meg a tisztességesség követelményeinek.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

Az Egyezmény 8. cikkével összefüggésben röviden említést érdemel a *Roman Zakharov v. Russia* ügyben¹⁶ hozott nagykamarai ítélet is. Az ügy kérelmezője egy kiadóvál-

16 *Roman Zakharov v. Russia* [GC], no. 47143/06, 4 December 2015

lalat főszerkesztője és egyben egy sajtószabadságot érintő témákkal foglalkozó NGO vezetője, aki hazai szinten sikertelenül kifogásolt egy titkos megfigyelést lehetővé tevő jogszabályt. A szóban forgó jogszabály értelmében valamennyi mobiltelefon-szolgáltató köteles volt olyan technikai lehetőséget biztosítani a hálózatához való hozzáféréshez, amelynek révén a Szövetségi Biztonsági Szolgálat bármely telefonos kommunikációt lehallgathatott.

A Nagykamara ebben az ügyben részletesen áttekintette és összefoglalta a titkos megfigyelésekkel kapcsolatban irányadó strasbourgi esetjogot; jórészt erre az alapra építkezett rövid idővel később a fentebb már elemzett *Szabó and Vissy* ügyben hozott kamarai ítélet. Mivel ez utóbbi ügyről fentebb már szerepelt egy – magyar vonatkozása miatt részletesebb – áttekintés, a *Roman Zakharov*-ügy kapcsán csak röviden idézzük fel a legfontosabb momentumokat. Nevezetesen, hogy a Bíróság a fentebb már ismertetett szempontok mentén ebben az ügyben is megállapíthatónak találta a kérelmező érintettségét, áldozati státuszát, mivel a kifogásolt jogszabály minden telefonhasználót érintett és nem állt rendelkezésre az orosz jogban a megfigyelésekkel kapcsolatban hatékony jogorvoslat. Ebből következőleg *in abstracto* érdemben vizsgálta a titkos megfigyelést lehetővé tevő jogszabályt, és megállapította, hogy a szóban forgó rendelkezések az Egyezmény 8. cikkébe ütköznek, egyebek közt azért, mert a megfigyelt személy – akár utólagos – értesítése nincs előírva, így a kormány által hivatkozott jogorvoslati lehetőségekkel sem tud élni.

Az információk megismerésének szabadság

A *Kalda v. Estonia* ügy¹⁷ a fogvatartottak internetes oldalakhoz való hozzáférését érintette: a kérelmező a 10. cikkre hivatkozva azt kifogásolta, hogy nem tudott hozzáférni sem az Európa Tanács helyi információs szolgálatának oldalához, sem pedig az észt állam által fenntartott egyes jogi adatbázisokhoz, így nem tudott a saját ügyéhez megfelelő jogi kutatómunkát végezni.

A Bíróság elvi szinten leszögezte, hogy a 10. cikkből nem hárul az államokra olyan általános érvényű kötelezettség, hogy a fogvatartottak számára hozzáférést kell biztosítaniuk az internethez vagy bizonyos internetes oldalakhoz.

A konkrét ügyben azonban mégis megállapította a 10. cikk sérelmét, mivel a hazai bíróságok nem adták kellően meggyőző indokát annak, hogy miért vannak a szóban forgó, alapvető jogokkal foglalkozó oldalak blokkolva – holott más, hasonló honlapokhoz biztosított a hozzáférés és a visszaélések megakadályozására is kidolgozott felügyeleti rendszer áll rendelkezésre.

¹⁷ *Kalda v. Estonia*, no. 17429/10, 19 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

A megkülönböztetés tilalma

A *Di Trizio v. Switzerland* ügy¹⁸ kérelmezője a társadalombiztosítási ellátások terén elszenvedett hátrányos megkülönböztetés miatt fordult a Bírósághoz. A kérelmező korábban teljes állásban dolgozott, de hátproblémái miatt rokkantsági járandóságért volt kénytelen folyamodni. Miután ikreknek adott életet, a gyermekek mellől csak félállásba szeretett volna visszamenni, és egészségi állapota is csak ezt tette volna lehetővé. A vonatkozó svájci szociális juttatás kiszámításának módszere azonban azt írta elő, hogy részmunkaidős munkavállalás esetén külön-külön meg kell határozni egyrészt a munkával elért jövedelemben a megrokkánás folytán beálló csökkenést, másrészt pedig a háztartási feladatok ellátására való képesség csökkenését, és a két érték a megrokkánás össz-szintjének meghatározásánál egyenként 50%-os szorzóval számít. Mivel a kérelmező úgy nyilatkozott, hogy a gyermekek miatt egyébként is legfeljebb félállást szeretne vállalni, az illetékes hatóság azt állapította meg, hogy a munkával elérhető jövedelme a megrokkánással összefüggésben nem csökkent – hiszen a vállalni kívánt félállást megromlott egészségi állapota mellett is el tudja látni és az arra eső jövedelmet megkaphatja. A háztartási feladatok ellátására való képességének 44%-osra véleményezett csökkenése pedig a rokkantsági fok meghatározásánál csak 50%-kal számított. A kérelmező rokkantságának mértékét ezért 22%-ra tették, ilyen körülmények között pedig nem járt neki a juttatás. Ha azonban teljes állásban dolgozott volna vagy egyáltalán nem vállalt volna munkát, akkor az érték megduplázódott volna (hiszen nem kellett volna a vegyes számítási rendszert alkalmazni), és jogosult lett volna rokkantsági ellátásra.

Mivel Svájc az Első Kiegészítő Jegyzőkönyvet nem ratifikálta, a kérelmező a 8. és 14. cikkekre hivatkozva fordult a Bírósághoz, amely megállapította, hogy a számítási módszer a részmunkaidőben elhelyezkedni kívánó személyeket hátrányosabb helyzetbe hozza. Mivel a vonatkozó adatokból nyilvánvaló volt, hogy a számítást szinte kizárólag (egészen pontosan a járadékigénylések 97%-ában) nőkre alkalmazzák – hiszen ők maradnak otthon a gyerekekkel –, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy ez a jogintézmény nemi alapon történő közvetett hátrányos megkülönböztetés valósít meg. Úgy ítélve meg, hogy a svájci kormány semmilyen észszerű okát nem tudta adni a különbségtételnek, végső soron megállapította az Egyezmény sérelmét.

Úgyszintén a megkülönböztetés tilalmával volt kapcsolatos a *Partei Die Friesen v. Germany* ügy,¹⁹ ezúttal azonban a szabad választásokhoz való joggal való összefüggésben. A kérelmező egy a fríz kisebbség érdekeit képviselő politikai párt, amely a 2008-as parlamenti választásokon Alsó-Szászországban az 5%-os küszöb helyett csak a szavazatok 0,3%-át tudta megszerezni. A Bírósághoz az Egyezmény 14. cikke és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 3. cikke alapján benyújtott panaszában azzal érvelt, hogy a fríz kisebbséghez tartozók alacsony száma miatt lehetetlen elérnie a törvényi küszöböt, így annak alkalmazása a szabad választásokhoz való jogába ütközik.

18 *Di Trizio v. Switzerland*, no. 7186/09, 2 February 2016 (az ítélet még nem végleges)

19 *Partei Die Friesen v. Germany*, no. 65480/10, 28 January 2016 (az ítélet még nem végleges)

A Bíróság az Európa Tanács Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló keretegyezményének elemzése alapján arra az álláspontra helyezkedett, hogy bár a keretegyezmény hangsúlyozza a nemzeti kisebbségek ügyekben való részvételének fontosságát, ennek elősegítésére csak a számos módszer egyikeként tesz említést a bejutási küszöb alól adható felmentésről; a keretegyezményből nem vezethető le olyan egyértelmű kötelezettség, hogy az érintett államoknak ezt feltétlenül lehetővé kellene tenniük. Mivel tehát az államokat nagyfokú mérlegelési szabadság illeti meg e kérdésben, az Egyezményből még akkor sem vezethető le a küszöb alóli mentesség biztosításának kötelezettsége, ha ezt a kisebbségvédelmi módszert néhány német tartomány alkalmazza is.